

Marek Stokłosa

Kollokwium habilitacyjne P. Dr Urszuli Nowickiej

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 56/1, 201-204

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KOŁOKWIUM HABILITACYJNE P. DR URSZULI NOWICKIEJ

Dnia 25 września 2012 roku na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie odbyło się kolokwium habilitacyjne p. dr Urszuli Nowickiej, adiunkta w II Katedrze Kościelnego Prawa Małżeńskiego i Rodzinnego tego Wydziału. Podstawę przewodu habilitacyjnego stanowiła rozprawa zatytułowana: *Stwierdzenie stanu wolnego wiernych prawosławnych na forum Kościoła katolickiego* (Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2012, ss. 424). W charakterze recenzentów dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej wystąpili: ks. prof. dr hab. Edward Górecki (PWT Wrocław), ks. prof. dr hab. Tomasz Rozkrut (UPJPII Kraków), ks. prof. dr hab. Leszek Adamowicz (KULJPII Lublin) oraz ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski (UKSW). Kolokwium habilitacyjnemu przewodniczył Dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW – ks. prof. UKSW dr hab. Henryk Stawniak.

Rozprawa habilitacyjna p. dr Urszuli Nowickiej jest poświęcona zagadnieniu stwierdzenia stanu wolnego wiernych prawosławnych, w kontekście zawieranego przez nich małżeństwa z wiernym Kościoła katolickiego. Stwierdzenie to ma miejsce w przypadku osób wyznania prawosławnego, pragnących zawrzeć nowy związek małżeński z osobą wyznania katolickiego, mimo wcześniejszego zawarcia związku małżeńskiego, który został później rozwiązany. Kościół prawosławny dopuszcza możliwość rozwodów i możliwość zawierania powtórnych małżeństw. W tym względzie pojawia się szereg problemów - w przypadku zamiaru zawierania przez w/w wiernych małżeństw na forum Kościoła katolickiego z wiernym katolikiem - m.in., co do stwierdzenia nieistnienia przeszkody małżeńskiej węzła małżeńskiego. Autorka swe badania przeprowadziła w oparciu o ogólne zasady i tradycję Kościołów prawosławnych i przepisy obowiązujące w poszczególnych Kościołach

Zasadniczy problem rozprawy, sformułowany i ujęty w tytule pracy, został przedstawiony i wyjaśniony w trzech częściach, zawierających sześć merytorycznych rozdziałów, do których dołączony został wstęp, zakończenie, wykaz skrótów i bibliografii oraz streszczenie i spis treści w języku włoskim i angielskim. Na końcu wszystkich rozdziałów zostały umieszczone stosowne wnioski, będące rekapitulacją poruszanych zagadnień.

We wstępie autorka wyjaśnia przyczyny podjęcia tematu rozprawy habilitacyjnej oraz problematykę z nim związaną, opisuje metody badań, uzasadnia konstrukcję pracy oraz wskazuje na źródła swoich badań.

W pierwszej części rozprawy, zatytułowanej *Zagadnienia wstępne*, została zaprezentowana zarówno katolicka jak i prawosławna nauka o sakramencie małżeństwa. Autorka w rozdziale pierwszym – *Katolicka i prawosławna nauka o sakramencie małżeństwa* – przybliży czytelnikowi różnice występujące w doktrynie obydwu Kościołów co do jego pochodzenia (ustanowienia), czasu trwania oraz jego nierozzerwalności. W rozdziale drugim, zatytułowanym *Zakres kompetencyjny Kościoła katolickiego nad małżeństwem wiernych prawosławnych*, przedstawia zaś, w oparciu o źródła doktrynalne i prawne, władzę Kościoła nad małżeństwem i kompetencje sędziego katolickiego wobec małżeństwa prawosławnego. Autorka wnikliwie wyjaśnia kwestie dotyczące zarówno prawa Kościołów prawosławnych do rządzenia się własną dyscypliną, jak i uprawnień Kościoła katolickiego wobec małżeństwa akatolików. Uprawnienia Kościoła katolickiego do orzekania o małżeństwach wiernych prawosławnych są ograniczone, zgodnie z art. 3 §2 Instrukcji *Dignitas con-nubii*, do przypadków konieczności stwierdzenia stanu wolnego strony akatolickiej na forum Kościoła katolickiego. Wierny Kościoła prawosławnego, ilekroć istnieje słuszna przyczyna dla stwierdzenia jego wolności od węzła małżeńskiego, ma prawo zwrócenia się do trybunału Kościoła katolickiego. Jego właściwość określają ogólne normy procesowe bądź decyzje Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej.

Druga część rozprawy habilitacyjnej, składająca się także z dwóch rozdziałów, jest zatytułowana: *Prawosławne wyroki rozwodowe i ich skutki na forum Kościoła katolickiego*. Przedmiotem analizy trzeciego rozdziału jest *Institucja rozwodu w Kościele prawosławnym*. Autorka ukazuje najpierw fundamenty, na których prawosławie opiera swoje stanowisko w materii rozwodowej. Następnie przedstawia instytucje rozwodu w dziesięciu Kościołach prawosławnych wraz z omówieniem zasady „oikonomii”. W oparciu

o prawodawstwo tych Kościołów, przybliży czytelnikowi przyczyny rozwodu i procedurę jego orzekania. Sukcesywnie w rozdziale czwartym omawia procedurę dotyczącą stwierdzenie stanu wolnego wiernych prawosławnych po rozwodach kościelnych, którzy chcą zawrzeć związek małżeński z osobą katolicką. Stwierdzenie czy małżeństwo stron prawosławnych, rozwiązane w ich Kościele przez rozwód, zostało nieważnie zawarte może się obyć jedynie na drodze procesu sądowego w oparciu o wytyczne Sygnatury Apostolskiej, orzecznictwa Roty Rzymskiej i przepisów prawa procesowego.

Trzecia część rozprawy – *Sytuacja prawna wiernych prawosławnych związanych wcześniej kontraktem cywilnym* – jest podzielona na dwa rozdziały. Rozdział piąty jest poświęcony małżeństwu cywilnym wiernych prawosławnych. Autorka przybliży najpierw instytucję kapłańskiego błogosławieństwa w zawieraniu małżeństwa na wschodzie w ujęciu tradycji, ustawodawstwa cywilnego bizantyjskich cesarzy i dzisiejszego stanowiska Kościołów prawosławnych w materii roli rytu świętego. Obrzęd ten nie jest tylko zwykłą oprawą liturgiczną. Błogosławieństwo kapłana jest istotne dla zawarcia małżeństwa, które dzięki niemu staje się sakramentalne. Stąd też związek cywilny, pozbawiony benedykcji kapłańskiej, nie jest uważany w prawosławiu jako sakramentalny. W drugiej części tego rozdziału autorka ukazuje, w oparciu przede wszystkim o orzecznictwo Roty Rzymskiej, ewolucję pozycji Kościoła katolickiego w stosunku do oceny ważności związków cywilnych, w kwestii uznania bądź nie prawosławnego wymogu kapłańskiego błogosławieństwa. Uznanie bądź jego nieuznanie, skutkujące odpowiednio stwierdzeniem lub nie stanu wolnego wiernych prawosławnych związanych wcześniej cywilnie, odbywa się według określonej procedury. Stąd też w rozdziale szóstym omawia procedurę stwierdzenia stanu wolnego wiernych prawosławnych związanych wcześniej jedynie kontraktem cywilnym, którzy chcą zawrzeć związek z katolikiem w Kościele katolickim.

W zakończeniu rozprawy habilitacyjnej autorka przedstawia umotywowane wnioski, będące wynikiem jej rozważań nad problematyką określenia stanu cywilnego wiernych należących do Kościoła prawosławnego, którzy zamierzają zawrzeć małżeństwo z wiernym Kościoła katolickiego.

Rozprawa habilitacyjna przygotowana w oparciu o bogaty materiał źródłowy, zwłaszcza o orzecznictwo Trybunałów Apostolskich, wraz z odwołaniem się do aktualnej literatury przedmiotu, stanowi ważny wkład w badania nad stwierdzeniem stanu wolnego wiernych prawosławnych na forum Ko-

ściola katolickiego, w przypadku zamiaru zawarcia małżeństwa z wiernym-wyznawcą Kościoła katolickiego. Jest udaną próbą rozwiązania szeregu problemów i trudności dotyczących określenia stanu cywilnego tych osób, biorąc pod uwagę - odmienną od katolickiej - prawosławną naukę, m.in., w zakresie rozwodów i zawierania powtórnych małżeństw.

Rada Wydziału Prawa Kanonicznego, biorąc pod uwagę pozytywną ocenę rozprawy habilitacyjnej i całego dorobku naukowego habilitantki oraz wynik kolokwium habilitacyjnego, podjęła uchwałę w sprawie nadania p. dr Urszuli Nowickiej stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego.

ks. Marek Stokłosa SCJ

DOKTORAT KS. MARIUSZA STASIAKA

Dnia 15 stycznia 2013 roku na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego odbyła się publiczna obrona pracy doktorskiej ks. mgr Mariusza Stasiaka, pomocniczego wikariusza sądowego Sądu Biskupiego Diecezji Toruńskiej. Doktorant przedłożył Radzie Wydziału rozprawę pt.: *„Osobowość zależna jako przyczyna nieważności małżeństwa kan. 1095 KPK w orzeczeniach rotalnych oraz ich recepcja w orzeczeniach wybranych trybunałów kościołów partykularnych”*, napisaną pod kierunkiem ks. prof. UKSW dr hab. Janusza Gręźlikowskiego. W charakterze recenzentów dysertacji wystąpili: ks. prof. hab. Stanisław Paździór z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego im. Jana Pawła II oraz ks. prof. dr hab. Grzegorz Leszczyński z Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Kodeks Prawa Kanonicznego, promulgowany przez Jana Pawła II, przyniósł szereg istotnych zmian i modyfikacji w zakresie prawa małżeńskiego. Wprowadzono nowe tytuły nieważności małżeństwa. Obecnie odnotowuje się wzrost liczby spraw sądowych o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Procesy prowadzone są głównie w oparciu o kan. 1095 nr 2 i 3 KPK, a najczęściej obserwowaną grupą przyczyn, z powodu których osoba okazuje się niezdolną do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich, są zaburzenia osobowości.

Autor dysertacji doktorskiej podjął się badań dotyczących wpływu osobowości zależnej na zdolność osoby do wyrażenia zgody małżeńskiej w świetle